COPYE
Eenes Briefs gheschreven
van den Cuervorst Christianus van Sassen/ aen den Eertz-Hertoch Mathias van Oostenrijck.

Ghetrouwelijck overgheset uyt den Hooch-duytschen in onse Nederlantsche tale.

Nae de Copye
Van Dreesden. Anno, 1609.

ARCHIDVX AVSTRIA DVX BVRGVN COM TIROL PRO

AEN
Den Eertz-Hertogh Mathias van Oostenrijck.

V. W. L. schrijven van dato Wenen/ den 17. Septemb. deses teghenwoordighen 1608. Jaers/ is ons te recht overlevert worden/ ende hebben daer uyt vernomen in wat manieren V. L. (achtervolghende de Correspondentie tot noch toe ghehouden/) ons vriendelijck communiceren. dat of wel de aenghestelde Huldinghe in Meeren te Bruni / den lest-verschenen 21. Augusti, ghelucklijck afgheloopen was/ daer over hem V. L. hadden versien/ dat de Huldinghe in Oostenrijck/ onder den Ens/ in ghelijcker voeghen/ haren voortganck soude ghewinnen: Soo hadden nochtans V. L. by experientie moeten bevinden/ dat de Stenden sich tot de voorschreven Huldinghe niet en wouden laten beweghen/ voor ende eer dat haere Gravamina ende beswaringhen waren afgheholpen/ ende derselven Privilegien ende Gherechticheden gheconfirmeert/ ongheacht/ wat uw. L. sich veelvoudich presenteerden / oock van weghen ouden heerkomens ende gewoonheyt/ als een Erf-Heer ende Landts Vorst/ die billijck de Gravamina nae vermogen ende behooren te ontlasten hem hadde gheresolveert. Met welcke uw. L. verclaringhe / die in Oostenrijck onder den Ens niet te vreden waren gheweest / maer by haer intent ende voornemen standtvastich volherr. Des halven uw. L. vriendelijck zijn versoeckende/ wanneer ons ettelijcke Persoonen op een ander wijse te informeren onderwinden mochten/ dat wy die selve niet alleen van haere pretensien ende voornemen af wijsen/ maer oock tot hare behoorlijcke plicht vermanen wilden. Alles nae breeder inhouden uw. L. aen ons in desen valle toegeschickten uytvoerlicken schrijvens.

Nu willent uw. L. seecker daer voor houden / dat wijt met den selven achtervolghende het vertrouwen / altijt ghetrouwelijck ende goet hebben ghemeynt/ Ghelijck wy ons dan vanden beginne onser Chur-Vorstelijcker Regieringhe tot op teghenwoordighen tijde (sonder roem te melden.) Hebben beneerstight onse Consilia ende Raedt derwaerts te dirigeren ende richten. Daer mede dat des hooch loffelijcken huys Oostenrijck Reputatie, hoocheyt ende Authoriteyt behouden/ ende van alle ongheluck verseeckert zijn ende blijven mochte/ daerom wy gheheel ongheerne hebben vernomen de wijt uyt siende ongheleghentheyt / welcke uw. L. op dese tijt/ by desen Toeval hebben te verwachten. Ende of wel ons gheensins en betaemt/ ons in d'eene of d'andere tijt oft mate te gheven/ in welcke ghestaltenisse uw. L. derselven Regiment ghelucklijck ende in Ruste aenstellen mochte,

Maer naedemael uw. L. altijt een besondere affectie tot onswaert
hebben ghedraghen/ so willen uw. L. wy met corten onse ghedachten
openbaren/ vriendelijcken biddende/ achtervolghende onse grootheb-
bende vertrouwen/ sulcx in aller goethept op ende aen te nemen.

Ten eersten is alle man onverborghen/ hoe dat Godt de almachti-
ghe/ dat hoochloffelijcke huys Oostenrijck voor andere Vorstelijcke
huysen/ inden heylighen Roomschen rijcke heeft verheven/ ende sulcke
hooghe digniteyten den selven niet alleenlijck wel ghegunnet zijn wor-
den/ maer hebben sich oock hooch ende leghenstandts persoonen onder
desselven regiment behoedt ende bescherminghe wel bevonden/ ende
moet een yeghelijck bekennen/ die maer alleen de rechte grondelijcke
waerheyt segghen wilde/ dat een gheruyme tijt herwaerts t'hoochghe-
dachte huys Oostenrijck gheene arghere ende meer schadelijcke vyan-
den heeft ghehadt/ dan de Stoel van Roomen/ der Jesuwijtscher sec-
ten/ ende haers aenhancks al te hittighe Consilia, welcke de Stenden
des Roomschen Rijcx hier voormaels niet en hebben gheleden/ ende
noch niet verdraghen connen. Ende is V. L. goeder maten bekent/
dat de heerlijcke Provintien in Nederlandt/ van haeren natuerlijcken
Heere niemant anders en hebben ghebracht/ dan dierghelijcke al te
haestighe Consilia, d'welck oock een alsulcken verbitterden mistrou-
wen/ tusschen Heeren ende Ondersaten aengherricht heeft/ dat niet te-
ghenstaende veelderhande aengheftelde Pacificatien oft vredehande-
linghen/ noyt eenich vertrouwen ghestift veel weenigher tot noch toe
inden overblijvenden stande heeft weder connen opgherecht worden.
Wie heeft de Roomsche Keyserlijcke Majesteyt/ Onsen alderghe-
nadichsten Heere de heerlijcke Victorien teghen den Erf-vyandt ghe-
hadt. Opt spottelijcxste ghedifformeert. Niemandt dan den Belgiosa ex
instinctu, oft uyt t'bedrijf Por des Paus/ der Jesuwyten ende haer-
der discipulen. Want daer den Erf-vyandt In visceribus quasi Vngariæ,
met een groote macht van volcke te peerd' ende te voete/ voor de handt
was/ doen moesten de persecutiones aengaen/ alsoo dat Graan/ Seven-
borgen/ Over-Hungarien ende Maldau/ daer over uyt haerder Ma-
jesteyts ghewalt is gheromen. Om t'welcke alle met ghewapender
handt te veroveren/ den beminden Vaderlandt Duytscher Natie veel
duysent man te peerd ende te voete/ oock veel Milioenen Gouts ghe-
kost heeft.
By desen duerenden krijgh wast niet ghenoech/ dat haerder Mat.
de vercreghene Victoria ghedeformeert ende te niete ghemaeckt worde:
Maer de Jesuwijten continueerden sonder ophouden die persecutien
in Crainten Crain ende Steyrmarckt/ also dat de principaelste uyt den
lande ghewecken/ ende den Turck Canissa in zijne servituyt daer over
ghebracht heeft
Wat is de Capitael oorsaecke dat de Stenden des heylighen Room-
schen

schen Rijcx op de jonghstghehoudene alghemeyne Rijcx vergaderinghe
tot Reghensburch/over al sonder yet wt te rechten van een anderen
heeft ghetoghen/ Niemandts als de Jesuwyten de welcke van-
de hoochbesworen Religions Vrede hadden gheschreven die en sy
maer alleen een Interim dilatio tollerantiæ vsque ad Tridentinum Conci-
lium, wt dese/ende meer andere handelinghen/ op dit pas niet noodich
en zijn te vertellen/welcken sy den huyse van Oostenrijck tot sonder-
linghen achterdeel ende schade voorghenomen/hebben uw. L. vernuf-
telijck te judiceren ende te sluyten/ dat t'voorseyde hoochberoemde
huys Oostenrijck op deser werelt gheen argher ende meer schadelijc-
ker vyanden en hebbe als de Pausen/ Jesuwyten ende hunnen aen-
hangh/willen gheswijghen wat de Jesuwyten by andere Coninghen
ende Potentaten in Vranckrijck/Enghelandt/Polen/ Sweeden/ De-
negien/ende andere quartieren voor lichtveerdighe handelingen voor-
ghenomen hebben/ende wanneer t'somtijts den alderhoochsten Godt
met wonderbaerlijcker wijse hadde verhindert ghehadt/ waren wel
gheheele Coninckrijcken landt: ende luyden te sompe ende te gronde
ghedreven. Want waer dese ghesellen/ofte dat gebroetsel henen comt/
daer is loof ende gras verdorven.

Wanneer oock sulcke Voghels met haere raedtslaghen welcke niet
uyt Politicquen gronde: maer wt haere hittighe coppen ende school-
sacken zijn ghenomen/Vorsten ende Heeren om landt ende lieden ghe-
bracht: so en ist in hun vermoghen niet/ nieuwe Landtschappen te
verschaffen oft op te stellen/ maer breken uyt nae Italien oft erghens
elders henen/laten t'ghestanck/der verderffenisse/ende den onderganck
achter haer.

Soude nu uw. L. van ettelijcken ingheheelt worden/ de selve en
waer niet schuldigh voor de huldinghe der Ondersaten hunne vercre-
ghen Privilegie ende Concessiones, quoad liberum exercitium Augusta-
næ Confessionis, (welcke de Oosterrijcxsche van Keyser Ferdinando
ende Maxmiliano hoochloffelijcker ende Christsaligher gedachtenissen/
Titulo oneroso met veel duysent gulden hebben vercreghen) te confir-
meren ende haere wel verworven vryheyt recht ende ghere chticheydt
te bestadighen/op sulcken ghevalle zijn wy des ghewis ende voorseec-
ker/dat uw. L. als een recht oprechtich Duytsch hert/ voor hem sel-
ven daer aen onschuldigh is/maer tgheschiet eenich ende alleen/ door
den voornoemden Vyandt/die uw. L. ende dat gheheele landt Ooste-
rijck ruinere van syn landt ende lieden brenghen ende oorsaeck gheven
wille/daer mede den erfvyant Christelijcken naems. Den Turck/der-
den man gheven/ende die heerlijcke Provintien/ neffens den Coninck-
rijcke Hungarien/daer over hy hem als te besorghen is/alreede een be-
schuttinghe heeft ondernomen/onder den selven naeme gheheel ende
t'eenemael onder syne afgrijselijcke tyrannie ende Servituyt gebracht
werden moghe.

Boven deſen connen uw. L. indachtich weſen/ dat oock Ooſten-
rijc onder ende over den Ens/ met Hungarien/ende andere Landen te-
genwoordelijc gheunieert zijn ſouden.

Nu/deſen niet teghenſtaende wat hunluyden vry ghelaten ſy/ ſoo
wordt den belaſtede niet onbillick/ Ratione der opghērichter/ ende
van uw. L. tot hier toe geapprobeerde Vnie. de hulpelijcke handt ghe-
reyckt/ by ſo verre oock een onderſaet by ſijnen Heere lijf/ goet ende
bloet byſet: So iſt doch ſmertelijck ende van herten te beclaghen. Dat
hy aen zijn ziele ghekrenckt ende in zijne Conſcientie beſwaert ſoude
worden. Daerom Stephanus Rex Poloniæ te recht ghesproken heeft/
als ſommighe met de Perſecutie in Polen vaſt voortvaren wouden/
Ego ſum Rex populorum & non conſcientiarum. Welcke ſeer loflijck
ende wijtberoemde Coninck/wel verſtaen heeft/dat de Religie niet met
vyer ende ſweert/voort te planten. Maer d'onderſaten by t'gheloove
daer door ſy ghedencken dat eeuwich leven te becommen/ met reden te
laten ſyn/ ende zijn uw. L. Voorouders Christſalichſter memorien
doch hoochverſtandighe wijſe ende ervaren Regenten gheweeſt/ ende
hebben wel gheſien gehadt dat Duytſchlandt ende des Rijcx toeſtant
deſe bedrangheniſſe der Conſcientiē in ſaecken van Religie hunne On-
derſaten toeghelaten waren ende daer door een gheluckſaligh ende
vreetſamich Regiment/ met grooter liefden ende ghehoorſaemheyt der
Onderſaten ghevoert ende behouden hebben.

So dan uyt dit alle uw. L. bevinden/dat wyt met de ſelve/ als oock
met den gheheel loffelijcken huys Ooſtenrijck oprecht/ ghetrouwelijc/
ende goet meynen/deſe teghenwoordighe vermaninghe oock/als Godt
weet/ uyt een recht oprechtich ende duytſchen herte hercompt ende ge-
vloten is/ ende uw. L. int minſte ſich niet en hebben te veſorghen/dat
wy van der ſelve Onderſaten onbehoorlijck gheinformeert zijn wor-
den/maer hoe dat hoochloffelijcke huys Ooſtenrijck veel ghedachten
vyanden tot noch toe ghemeynt ſy gheweeſt/ dat is de gheheele werelt
kondt ende openbaer / betuyghet oock de experientie ende dē bedroefdē
uytganck/eplacen/meer dan ghenoech.

Alſoo gheſchiet daerom aen uw. L. onſe vriendelijcke bede/uwe L.
believe dit onſe ſchrijven / achtervolghende onſe grootħebbende ver-
trouwen. In alle goedicheyt te verſtaen ende te vermercken ende der
Onderſaten in Ooſtenrijck onder ende over den Ens haere met veel
Gelts ghecochte ende vercreghen Conceſſiones, Confirmeren/ dat Ex-
ercitium Auguſtanæ Confeſſionis vry latē/ hare Conſientiē niet beſwarē
ēn daer beneffēs voorſeker daer voor houdē dat ons als eenē des hey-
lighen Roomſchen Rijcr Keurvorſte/ aen uw. L. ende des gheheelen
hooch loflijcken huys Ooſtenrijcx welvaert toenemen/ghedyen/Repu-
tatie ende Authoriteyt veel meer ghelegħen is / als aen alle Jeſuwyten
ende

ende haeren schadelijcken aenhangh. Wy hopen oock wy sullent by desen sesthien jarighen Hungarischen krijgh/ met der daet ende werck bewesen hebben/ dat wyt met den hooch gedachten huyse Oostenrijck/ sonder jactantie ofte roem ghesproken/ ghetrouwelijcker meynen / dan dese voorseyde Hooch-schadelijcke Secte der Jesuwyten.

Soude nu uw. L. dese onse welmeynende vermaninghe stadt ende plaetse gheven/ soo zijn in sulcken ghevalle uw. L. Ondersaten by de selve/ lijf/ goet ende bloet/ naer haer uyterste vermoghen te setten verplicht ende verbonden / is oock gheenen twijfel dat sy sulcx als redelijcke lieden effectueren ende te werck stellen sullen. Ende uw. L. verkrijghen daer door by alle Regenten ende Potentaten / binnen ende buyten dat heylighe Roomsche Rijck eenen onsterffelijcken naeme / onuytsprekelijcken roem ende loffelijcke nae-spraecke/ ende sal den Almachtighen uw. L. met hooghe digniteyten ende andere welvaert tijdelijck ende in alle eeuwicheyt rijckelijck ghebenedyen.

Maer souden uw. L. door bovenghenoemde schadelijcke Jesuwyten ende haeren aenhangh tot wederspil, sich laten beweghen des tegen uw. L. wy ons in gheenderley wijse voorsien / op sulcken ghevalle betuyghen wy in krafte van desen dat wy dat gheheele huys Oostenrijck veelvoudelijck voor dit aenstaende groote ongeluck dat nu voortaen ooghenschijnelijck voorhanden waer / ghetrouwelijck ghewaerschout hebben/ willen oock hier mede voor Godt/ der werelt ende alleman in dese saeck ontschuldight zijn/ daer uw. L. wat ongheluckx nu ter tijt voorhanden ontmoeten ende wedervaren, soude / dwelc wy uw. L. uyt rechte trouhertigher goede meyninghe ende duytschen herte hebben willen ontdecken. Datum Dresden den 6. Octobris. 1608.
Ende was onderschreven.

Christianus Churfurst.

8
Ma
hebber
openb
bende

Te
ghe/d
hupsi
hoog
den/
desse
moe
wae
dac
den
ten
des
no
da

6
B
rijc o
genw
Ni
woord
van u
reycli
bloet
hy aen
woord
als so
Ego su
ende v
hyer e
daer d
laten
doch h
hebbe
dese b
dersat
breetse
Onde

So
met de
ende g
weet/
bloten
wy va
den/ma
vyande
condt c
wtgain

Also
believe
trouwe
Onders
Gelts g
ercitium
en daer
lighen
hooch lo
satie end

Christianus Churfurst